

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Юридичний факультет   Факультет економіки і менеджменту
Кафедра державно-правових   Кафедра менеджменту імені професора
дисциплін та українознавства   Л.І. Михайлової

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
Громадянська освіта (обов'язковий ОК)

(обов'язковий / вибірковий)

Реалізується в межах освітньої програми **Інформаційні системи та технології**
(назва)

за спеціальністю   **126 «Інформаційні системи та технології»**
(шифр, назва)

на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Громадянська освіта				
2.	Факультет/кафедра	Юридичний ф-т кафедра ДПД та українознавства, Факультет економіки і менеджменту, кафедра менеджменту імені професора Л.І. Михайлової				
3.	Статус ОК	Обов'язковий				
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для	ОП «Інформаційні системи та технології», 126 Інформаційні системи та технології				
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)	–				
6.	Рівень НРК	6 рівень НРК				
7.	Семестр та тривалість вивчення	2 семестр, 15 тижнів				
8.	Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів ЄКТС				
9.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття)			Самостійна робота	
		Лекційні	Практичні /семінарські	Лабораторні		
		Блок 1	14	16	-	45
		Блок 2	16	14	-	45
10.	Вид контролю	Іспит				
11.	Мова навчання	Українська				
12.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Михайліченко М.А., к.і.н, доцент Орехова А.І., д.е.н., професор				
13.	Контактна інформація	Михайліченко М.А., mikhailichenko@ukr.net, ауд. 236 головного корпусу Орехова А.І., alva88@ukr.net, ауд. 302 е. За консультацією можна звернутися щовівторка з 12.00 до 13.00.				
14.	Загальний опис освітнього компонента	<p>Освітній компонент «Громадянська освіта» викладається на основі курсу «Демократія: від теорії до практики», сформованого на основі міжнародного досвіду за підтримки неприбуткової міжнародної організації IFES.</p> <p>Освітній компонент спрямований на розвиток знань щодо принципів та функціонування демократичних суспільств, так і умінь та здатностей зокрема: критично мислити, приймати поінформовані й відповідальні рішення, обговорювати складні питання та враховувати різні погляди, працювати спільно з іншими, щоб досягати мети, виявляти лідерські якості, вибудовувати ефективну й раціональну аргументацію тощо. Досвід, набутий під час навчання, допоможе краще зрозуміти роль, яку відіграє громадянин у суспільстві, а також розвинути потрібні для цього вміння. Освітній компонент також дозволяє розвинути відповідальність за власне навчання.</p>				

		<p>Дисципліна сформована з умовних 2 блоків.</p> <p>Блок 1 спрямований на системну підготовку здобувачів вищої освіти до суспільного життя в умовах демократії. Передбачає теоретичне засвоєння матеріалу курсу та виконання інтерактивних вправ для розвитку громадянських знань та умінь, на основі яких формується досвід участі у соціально-політичному житті.</p> <p>Блок 2 – підготовка та захист студентського проекту. Проект передбачає роботу в групах, однак поряд із цим він містить і низку завдань, які кожен член команди виконуватиме індивідуально. Під час виконання студентського проекту ви критично розглядатимете проблему, яку виявите у своїй громаді чи суспільстві загалом. Важливо буде детально дослідити проблему, щоб виявити її причини, дізнатися про інші проблеми, пов'язані з нею, розглянути різні погляди перед тим, як робити висновки та розробляти план дій для вирішення виявленої вами проблеми. Цей процес складатиметься з багатьох кроків.</p> <p>Ви можете подати підготовлений проект на участь у конкурс, який щороку проводить IFES, у разі, якщо проект буде підтримано, ви отримаєте досвід його впровадження, що буде важливим досвідом для вашої подальшої кар'єри.</p>
15.	Мета освітнього компонента	Метою освітнього компонента є розвиток у здобувачів вищої освіти громадянських компетентностей, що дасть їм змогу краще розуміти та реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
16.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Компетентності, розвинені на освітньому компоненті, необхідні для вивчення багатьох освітніх компонентів професійної підготовки, в тому числі під час проходження виробничої практики.
17.	Політика академічної доброчесності	У разі, якщо здобувач вищої освіти здає роботу іншого здобувача вищої освіти як свою власну, така робота анулюється і виконується повторно. У разі списування – повторне складання відповідного завдання.
18.	Посилання на курс у системі Moodle	Блок 1 https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4121 Блок 2 https://cdn.snau.edu.ua/moodle/enrol/index.php?id=4230

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК	Як оцінюється ДРН
<p>Результати навчання за ОК (ДРН):</p> <p>Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»</p>	<p>ПРН12. Приймати рішення та виробляти стратегію діяльності для вирішення завдань спеціальності з урахуванням загальнолюдських цінностей, суспільних, державних та виробничих інтересів; ефективно працювати як індивідуально, так і у складі команди.</p>	
<p>ДРН 1. Володіти знаннями про устрій демократичної держави, права і свободи людини та громадянина, міжнародні та національні стандарти у сфері захисту прав людини вміти реалізовувати власні права, протистояти різним формам дискримінації, виявляти толерантність.</p>		<p>робота в групах (інтерактивні справи), атестаційний контроль (тест множинного вибору)</p>
<p>ДРН 2. Знати форми політичної участі громадян в житті держави; розуміти особливості функціонування громадянського суспільства та його взаємозв'язок із державою; брати активну участь у суспільно-політичному житті громадянського суспільства та держави.</p>		<p>робота в групах (інтерактивні справи), модульний контроль (тест множинного вибору)</p>
<p>ДРН 3. Ідентифікувати щонайменше 2 проблеми, що стосуються сфери майбутньої професійної діяльності, які потребують вирішення у контексті Цілей сталого розвитку.</p>		<p>Есе, тест множинного вибору</p>
<p>ДРН 4. Планувати та презентувати проекти громадянської дії як член команди, усвідомлюючи свій внесок та відповідальність за результат.</p>		<p>Командна презентація та захист проекту соціальної дії</p>
<p>ДРН 5. Ідентифікувати проблему, формувати план дослідження, використовуючи різні методи дослідження</p>		<p>Захист проекту громадянської дії, тест множинного вибору</p>
<p>ДРН 6. Формувати справедливі процедури участі та колективного прийняття рішень, співпрацювати між собою, оцінювати власний внесок та внесок кожного члена групи у досягнення результату</p>		<p>Груповий проект соціальної дії Презентація проекту + взаємне оцінювання + самооцінювання</p>

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу			Рекомендована література	
	Аудиторна робота		Самостійна робота		
	Лк	П.з / семін. з	Лаб. з.		
БЛОК 1					
<p>Тема 1.1. Філософські засади демократичного врядування. Принципи демократії</p> <p>Філософські засади демократичного врядування (концепції Томаса Гоббса, Жан-Жака Руссо, Джона Локка). Формування суспільства та держави, функції держави. Принципи демократії. Сучасна демократія.</p>	2	2	-	9	1, 7, 13, 15, 36, 38
<p>Тема 1.2. Права людини</p> <p>Поняття прав людини. Еволюція прав людини. Загальна декларація прав людини. Позитивні та негативні права. Розвиток уявлень про права людини в Україні. Міжнародні конвенції та пакти про права людини. Механізми захисту прав людини. Реалізація прав людини та проблеми у цій сфері</p>	4	4	-	9	1, 8, 13, 15, 26, 31, 46
<p>Тема 1.3. Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні</p> <p>Конституційна держава. Україна і конституціоналізм. Адміністративно-територіальний поділ та система державного врядування в Україні. Механізми демократії в державному врядуванні. Вибори та політичні партії. Формування політичної системи в Україні, політичні партії та їх роль у демократичному процесі.</p>	2	2	-	9	1, 2, 7, 12, 15, 29, 38
<p>Тема 1.4. Громадянське суспільство і демократія</p> <p>Визначення громадянського суспільства. Огляд історії громадянського суспільства в Європі. Демократичні функції громадянського суспільства. Сила громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи. Соціальний капітал: значення та функції. Виклики, пов'язані із</p>	4	4	-	9	1, 7, 15, 16, 17, 21, 38

громадянським суспільством. Україна і громадянське суспільство.					
Тема 1.5. Громадська участь Громадянство і демократія. Методи громадянської участі. Інформовані громадяни. Чинники, що впливають на участь громадян у політичних процесах. Громадянська участь в Україні.	2	4	-	9	1, 7, 13, 32
Всього	14	16	-	45	
БЛОК 2					
Тема 2.1 Цілі сталого розвитку: глобальні виклики та завдання. Міждисциплінарні концепції та теорії, що лежать в основі сталого розвитку. Походження, розвиток та ідея глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР), основні «опори» та взаємозв'язки між цілями. ЦСР та суспільство: забезпечення стійкості та первинних потреб у суспільстві. Реалізація ЦСР в Україні.	4	4	-	10	1, 3, 13
Тема 2.2. Основи менеджменту проєктів соціальної дії Поняття проєкту та проєкту соціальної дії. 4 кроки планування. Основи аналізу зацікавлених сторін. Виявлення та аналіз проблем. Логічна модель (рамка). Постановка цілей і завдань проєкту. Визначення заходів. Складання бюджету проєкту. Моніторинг та оцінка проєкту. Основи аналізу ризиків.	6	6	-	16	1, 28; 39
Тема 2.3 Ідентичність та культура Поняття ідентичності, способи формування і вираження ідентичностей і культур, їх змін і зв'язків між ними. Важливість поваги до ідентичності. Способи вираження ідентичності. Типи зв'язків між культурами. Повага до інших поглядів.	2	2	-	8	1, 25, 30
Тема 2.4 Міжкультурний діалог Розуміння діалогу, як і в яких ситуаціях він застосовується. Мета та принципи діалогу. Як підтримувати діалог та обмінюватися досвідом в	4	2		11	1, 24, 25, 30; 34

процесі діалогу. Навички і методики ведення діалогу: слухання, формулювання запитань, діалог у сфері громадського розвитку, діалог у нестабільних громадах. Діалог як засіб навчання й обміну досвідом.					
Всього	16	14	-	45	

3.1. Теми та план лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
БЛОК 1		
1	Тема 1.1. Філософські засади демократичного врядування. Принципи демократії План 1. Філософські засади демократичного врядування 2. Формування суспільства та держави, функції держави. 3. Принципи демократії. 4. Сучасна демократія.	2
2	Тема 1.2. Права людини. Ч.1. 1. Поняття прав людини. 2. Еволюція прав людини. 3. Загальна декларація прав людини. 4. Позитивні та негативні права.	2
3	Тема 1.2. Права людини. Ч.2. 1. Міжнародні конвенції та пакти про права людини. 2. Механізми захисту прав людини. 3. Реалізація прав людини та проблеми у цій сфері	2
4	Тема 1.3. Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні 1. Конституційна держава. Україна і конституціоналізм. 2. Адміністративно-територіальний поділ та система державного врядування в Україні. 3. Механізми демократії в державному врядуванні. 4. Вибори та політичні партії. Формування політичної системи в Україні.	2
5	Тема 1.4. Громадянське суспільство і демократія. Ч. 1. 1. Визначення громадянського суспільства. 2. Огляд історії громадянського суспільства в Європі. 3. Сила громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи.	2

6	Тема 1.4. Громадянське суспільство і демократія. Ч. 2. 1. Демократичні функції громадянського суспільства. 2. Соціальний капітал: значення та функції. 3. Виклики, пов'язані із громадянським суспільством.	2
7	Тема 1.5. Громадська участь 1. Громадянство і демократія. 2. Методи громадянської участі. 3. Інформовані громадяни. 4. Чинники, що впливають на участь громадян у політичних процесах. Громадянська участь в Україні.	2
	Разом	14
БЛОК 2		
8	Тема 2.1 Цілі сталого розвитку: глобальні виклики та завдання. План 2.1.1. Міждисциплінарні концепції та теорії, що лежать в основі сталого розвитку. 2.1.2. Походження, розвиток та ідея глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР). 2.1.3. Реалізація ЦСР в Україні	4
9	Тема 2.2. Основи планування та менеджменту проєктів соціальної дії План 2.2.1 Основні принципи планування проєктів. Логічна модель (рамка) 2.2.2 Ідентифікація. Основи аналізу зацікавлених сторін. 2.2.3 Визначення заходів. Складання бюджету проєкту. М	6
10	Тема 2.3. Ідентичність та культура. План 2.3.1 Ідентичність та способи її вираження. 2.3.2 Способи формування ідентичностей і культур. Типи зв'язків між культурами	2
11	Тема 2.4. Міжкультурний діалог План. 2.4.1 Діалог: принципи, мета, типи. 2.4.2 Методики ведення діалогу 2.4.3 Діалог у сфері громадського розвитку, діалог у громадах, які постраждали від конфліктів 2.4.4 Діалог як засіб навчання й обміну досвідом. Принципи зворотного зв'язку.	4
	Разом	16

3.2. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		ГОДИН
БЛОК 1		
1	Філософські засади демократичного врядування. Принципи демократії	2
2	Права людини. Семінарське заняття 1.	2
3	Права людини. Семінарське заняття 2.	2
4	Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні.	2
5	Громадянське суспільство і демократія. Семінарське заняття 1.	2
6	Громадянське суспільство і демократія. Семінарське заняття 2.	2
7	Громадська участь. Семінарське заняття 1.	2
8	Громадська участь. Семінарське заняття 2.	2
	Разом	16
БЛОК 2		
9	Актуальність та принципи сталого розвитку.	2
10	Досягнення ЦСР: аналіз успішних кейсів	2
11	Формування ідеї проєкту соціальної дії: мозковий штурм	2
12	Виявлення зацікавлених сторін. Дерево цілей, дерево проблем	2
13	Формування логічної моделі. Планування реалізації проєкту.	2
14	Ідентичність і культура: Розслідування культур, case study, тренінгові вправа Сила припущень або Хто я?	2
15	Міжкультурний діалог: Слухання на трьох рівнях (тренінгова вправа), Надаємо зворотній зв'язок (тренінгова вправа)	2
	Разом	14

3.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
БЛОК 1		
1	Тема 1. 1. Філософські засади демократичного врядування. Принципи демократії Сучасна демократія.	9
2	Тема 1.2. Права людини. Розвиток уявлень про права людини в Україні.	9
3	Тема 1.3. Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні Формування політичної системи в Україні	9
4	Тема 1.4. Громадянське суспільство і демократія. Україна і громадянське суспільство.	9

5	Тема 1.5. Громадська участь. Громадянська участь в Україні.	9
	Разом	45
БЛОК 2		
8	Тема 2.1. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку» Читання: Цілі сталого розвитку: національна доповідь. Підбір та аналіз літератури та написання есе.	10
9	Тема 2.2. Основи планування та менеджменту проєктів соціальної дії. Читання: 1) Чемерис А. Розроблення та управління проєктами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посібник. 2) Посібник з підготовки проєктів. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні Робота у малих групах. Студенти групуються у малі групи по 3-4 особи та формують проєкт соціальної дії, розподіляючи повноваження і відповідальність, формуючи часові рамки виконання завдання. За результатами готують проєкт.	16
	Тема 2.3. Ідентичність та культура. Читання. Ткачук А. Ф., Наталенко Н. В. Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки, за результатами – рефлексія на занятті.	8
10	Тема 2.4. Міжкультурний діалог. Читання: 1) Стандарти діалогу: визначення і принципи версія станом на 20.02.2018 та 2) Навчальні матеріали семінару для представників підрозділів з питань комунікацій з громадськістю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади «Як ефективно спланувати та провести діалог». Організація діалогу в громаді .	11
	Разом	45

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять, консультацій</u>)	К-сть годин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)	К-сть годин
БЛОК 1				
ДРН1. Знати устрій демократичної держави, права і свободи людини та громадянина, міжнародні та національні стандарти у сфері захисту прав людини, володіти механізмами їх реалізації; вміти протистояти різним формам дискримінації, виявляти толерантність.	Проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем Інтерактивні вправи («Прогулянка галереєю», «Континуум», «Людський барометр») Консультації	16	Опрацювання теоретичного матеріалу Підготовка до тестування (тест множинного вибору)	27
ДРН2. Знати форми політичної участі громадян в житті держави; особливості функціонування громадянського суспільства та його взаємозв'язок із державою; брати активну участь у суспільно-політичному житті громадянського суспільства та держави.	Проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем Інтерактивні вправи («Дебати», «Медіація», «Чотири кутки») Консультації	14	Опрацювання теоретичного матеріалу Підготовка до тестування (тест множинного вибору)	18
БЛОК 2				
ДРН 3. Ідентифікувати щонайменше 2 проблеми, що стосуються сфери майбутньої професійної діяльності, які потребують вирішення у контексті Цілей сталого розвитку.	Мультимедійна лекція Дискусія Симуляція Метод кейсів(casestudy)	8	Читання (опрацювання теоретичного матеріалу) Бібліотечне дослідження проблеми	14
ДРН 4. Планувати та презентувати проекти соціальної дії як самостійно, так і як член команди, усвідомлюючи свій внесок та відповідальність за результат.	Мультимедійна лекція Метод кейсів Мозковий штурм Робота на практичних заняттях Тренінгова вправа («Визначення пріоритетів») Консультації викладача	12	Читання (опрацювання теоретичного матеріалу) Взаємне навчання (peer to peer learning) Робота в малих групах (формування ідеї проєкту, ідентифікація, формування логічної моделі, розробка бюджету проєкту, підготовка презентації)	16

<p>ДРН 5. Розуміти діалог як процесу трансформації і вирішення конфліктів надавати зворотній зв'язок</p>	<p>Мультимедійна лекція, лекція-дискусія, перевернутий клас Метод кейсів(casestudy) Тренінгова вправа («Надаємо зворотній зв'язок»)</p>	<p>6</p>	<p>Читання (опрацювання теоретичного матеріалу) Робота в малих групах Взаємне навчання (peer to peer learning)</p>	<p>16</p>
<p>ДРН 6. Формувати справедливі процедури участі та колективного прийняття рішень, співпрацювати між собою, оцінювати власний внесок та внесок кожного члена групи у досягнення результату</p>	<p>Мультимедійна лекція Тренінгова вправа («Слухання на трьох рівнях») Позитивно орієнтоване дослідження (тренінгова вправа),</p>	<p>4</p>	<p>Читання (опрацювання теоретичного матеріалу)</p>	<p>14</p>

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Діагностичне оцінювання (не передбачено)

5.2. СУМАТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ

5.2.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання з дисципліни передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
Блок 1			
1.	Атестація (тест множинного вибору)	15 балів	відповідно до графіка навчального процесу
2.	Виконання інтерактивних вправ	15 балів	протягом семестру
3.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	5 балів	15-й тиждень
	Всього	35 балів	
Блок 2			
1.	Есе	10 балів	10-й тиждень
2.	Груповий проєкт (3-5 осіб, ідея проєкта пропонується студентами самостійно)	15 балів	13-14-й тиждень
3.	Презентація та захист проєкту	10 балів	15-й тиждень
	Всього	35 балів	
4.	Іспит	30 балів	відповідно до графіка навчального процесу

5.2.2. Критерії оцінювання

Блок 1				
<i>Атестація (тест множинного вибору)</i>	<3 балів	3-7 балів	7-12 балів	13-15 балів
	<60% правильних відповідей	60-74 % правильних відповідей	75-89 % правильних відповідей	90-100 % правильних відповідей
<i>Інтерактивні вправи</i>	<1 балів	1-3 бали	4-9 балів	10-15 балів
	здобувач вищої освіти не брав участі у інтерактивних вправах, або брав участь не більше ніж в трьох, не виявивши при цьому належної активності, знань, умінь та навичок з курсу	здобувач вищої освіти брав участь у більшості інтерактивних вправ, продемонстрував достатній рівень знань, умінь та навичок з курсу, проте допускався порушень регламенту занять, правил та сценарію вправ, виявляв недостатню активність та ініціативу	здобувач вищої освіти здебільшого виявляв повагу до регламенту занять, готувався до них, виявляв активність, продемонстрував достатній рівень сформованості знань, умінь та навичок з курсу	здобувач вищої освіти виявляв повагу до регламенту занять, ретельно готувався до них, проявляв особисту ініціативу та високу активність, продемонстрував високий рівень сформованості знань, умінь та навичок з курсу
<i>Тест множинного вибору</i>	<2 балів	2 бали	3 бали	4-5 бали
	<60% правильних відповідей	60-74 % правильних відповідей	75-89 % правильних відповідей	90-100 % правильних відповідей
Блок 2				
<i>Есе</i>	<4 балів	5-6 балів	7-8 балів	9-10 балів
	незначна обізнаність щодо проблеми, наведено короткий опис. Не демонструє самостійного мислення щодо обраної теми.	наведено більшою мірою опис проблеми (без аналізу) недостатнє обґрунтування основних моментів, не достатньо послідовна аргументація.	продемонстровано розуміння, глибину та / або деталізацію проблеми; основні моменти обґрунтовані, аргументи є послідовними; вивчаються різні точки зору.	досить глибоко та / або детально розкрита проблема, проаналізовані різні погляди на проблему; всі основні моменти викладені, аргументи послідовні та вагомі; аналізуються різні точки зору, наводяться власні

				пропозиції.
Груповий проєкт	<i><2 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-9 балів</i>	<i>10-15 балів</i>
	не всі складові проєкту розроблено та/або інформація подана неструктуровано, немає розуміння логічної моделі (рамки). Результати представлено у невідповідному форматі.	наявні усі складові без детального обґрунтування. Інформація а структурована, є чітке розуміння логічної моделі (рамки), реалізовано усі кроки формування проєкту. Результати представлено у відповідному форматі.	обґрунтована важливість ідеї проєкту, виконано усі складові Наявні усі складові з обґрунтуванням. Є чітке розуміння логічної моделі (рамки), реалізовано усі кроки формування проєкту. Результати представлено у відповідному форматі. Дані є актуальними.	обґрунтована важливість ідеї проєкту, виконано усі складові з повним обґрунтуванням та глибоким аналізом. Є чітке розуміння логічної моделі (рамки), реалізовано усі кроки формування проєкту. Аналіз є ґрунтовним, визначено ризики та перспективи Форма представлення повністю відповідає вимогам.
Презентація та захист проєкту	<i><2 балів</i>	<i>2-6 балів</i>	<i>7-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	здобувач вищої освіти не бере участь у груповому обговоренні, на надають зворотній зв'язок на виступи інших. Презентація відсутня або не відображає зміст проєкту.	Презентація частково відображає зміст проєкту, витримано таймінг. Здобувачі вищої освіти беруть участь у груповому обговоренні, Зворотній зв'язок не структурований, не надано рекомендацій.	Презентація повністю відображає зміст проєкту, витримано таймінг. Здобувачі вищої освіти беруть участь у груповому обговоренні, обґрунтовують висновки.	Презентація повністю відображає зміст проєкту, витримано таймінг. Здобувачі вищої освіти рефлексують результати діяльності команди, слухають, оцінюють та ефективно реагують на думки інших, та частково модерують групове обговоренні ґрунтовно надають зворотній зв'язок
Іспит	<i><18 балів</i>	<i>19-22 балів</i>	<i>23-26 балів</i>	<i>27-30</i>
	<i><60% правильних відповідей</i>	<i>60-74 % правильних відповідей</i>	<i>75-89 % правильних відповідей</i>	<i>90-100 % правильних відповідей</i>

5.3. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
Блок 1		
1	Проходження тестування з атестації та модульного контролю зі зворотнім зв'язком з викладачем	відповідно до графіку навчального процесу
2	Усний зворотний зв'язок від викладача під час занять	протягом занять
5	Взаємооцінювання за результатами інтерактивних вправ	протягом занять
Блок 2		
1	Письмовий зворотний зв'язок на есе	<i>Протягом 2 тижнів після складання</i>
2	Консультації, усний зворотний зв'язок від викладача під час роботи над проєктом	протягом занять
3	Тест	12-13-й тиждень
4	Усний зворотний зв'язок від викладача та здобувачів вищої освіти після презентації проєкту	під час захисту

В межах блоку 2 передбачається також **взаємне оцінювання (peer to peer learning)** та **самооцінювання** як елемент формативного оцінювання (після презентації проєкту) та сумативного оцінювання – на основі балів, що виставив викладач групі, здобувачі вищої освіти самостійно розподіляють їх відповідно до внеску кожного у спільний результат за певними критеріями (відповідальність, внесок у створення ідеї, участь та своєчасність виконання завдань, які ставила група, участь у дискусії під час захисту).

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1 Основні джерела

6.1.1 Підручники, посібники

1. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу. Видання друге, доповнене /д-р Грір Берроуз та ін. К., 2019. 288 с.
2. Кириченко В.М. Політико-правова система України: підручник. К., 2019. 304 с.
3. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти [Електронний ресурс]: Підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. К.: НУХТ, 2022. 337 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7990/1/stratohia_staloho.pdf

6.1.2 Методичне забезпечення

4. Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Громадянська освіта. Частина І. Конспект лекцій для студентів 1 курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей. Суми, 2020. 42 с.
5. Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Громадянська освіта. Частина І. Навчально-методичний посібник для семінарських занять студентів 1-2 курсів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2021. 27 с.
6. Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Громадська освіта. Частина І. Навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів 1 курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей. Суми, 2021. 46 с.

6.1.3 Інші джерела

7. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, Редактор-упорядник М. Д. Городок, [автори-упоряд. А. В. Карташов, О. В. Радченко], вид. 11-е, доп. і перероб. Київ : 2016. 48 с. URL: https://www.iri.org.ua/sites/default/files/resources/Громадське%20суспільство%20і%20політика_1.pdf
8. Боренько Я., Донець А. Демократія, права людини та участь молоді. Громадянська освіта для молодіжних працівників: посібник для тренерів. К., 2019. 118 с. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/civic-education-for-youth-workers.html
9. Борисова О. В. Зовнішня політика України: історія та сучасність: курс лекцій. К.: Кондор, 2017. 342 с.
10. Вербець А.В., Субот О.А., Христюк Т.А. Соціологія: навчальний посібник. К.:Кондор, 2009. 550с.
11. Гвоздь В. І. Сучасні процеси світової глобалізації та їх вплив на Україну. *Бінтел: журнал геополітичної аналітики*. 2018. № 1. С. 4-16. URL:

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12813/Hvozd_Suchasni_protsesy_svitovoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

12. Гелей С.Д, Рутар С.М. Політологія. Навчальний посібник. К., 2012. URL: http://culonline.com.ua/Books/politologia_Geley.pdf

13. Глобальні цілі сталого розвитку: кейси для ухвалення управлінських рішень: навчальний посібник / за загальною редакцією Ю.М. Петрушенка. Суми: СумДУ, 2020. 122 с

14. Громадянська освіта: посібник / О.В. Літвінов, Н.М. Літвінова, за заг. ред. О.В. Літвінова. Дніпро: ТАМАРИСК, 2017. 100с. URL: <https://www.hubs.org.ua/docs/posibnyk-hromadianska-osvita/>

15. Громадянська освіта: теорія і методика навчання. Посібник для студентів вищих навчальних закладів /кол. авт., координ. Т. Клекота, А. Тарновський. Київ: ЕТНА-1, 2008. 174 с. URL: http://old.ippo.edu.te.ua/files/gromad_osvita/resursy/08_grom_osvita_teoriya_metodyka.pdf

16. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналіт. доповідь / за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко, В. М. Яблонського. К. : НІСД, 2018. 128 с. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Dopov_Gromadianske_Suspilstvo_druk_01-9151d.pdf

17. Дубас Н.Я. Поняття громадянського суспільства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 13-20. URL:

https://www.lvduvs.edu.ua/en/documents_pdf/visnyku/nvsy/04_2011/11dnyarpgs.pdf

18. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 320 с. URL: <http://filelibsnu.at.ua/navchalno-metod/social/Sociologiya-Kuzmenko2010.pdf>

19. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2017. 156 с.

20. Мартиненко А.К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.

21. Мельник Н. В. Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами державної влади. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 3. С. 17-25. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2019/30.pdf

22. Михайліченко М.А., Зігунов В.Ю. Політика Української Держави Павла Скоропадського щодо єврейської національної меншини. *Приватне та публічне право*. 2019. №2. С.3-7.

23. Михайліченко М.А., Зігунов В.Ю. Діяльність Директорії УНР щодо відновлення єврейської національно-персональної автономії. *Приватне та публічне право*. 2018. №4. С. 8-10.

24. Навчальні матеріали семінару для представників підрозділів з питань комунікацій з громадськістю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади «Як ефективно спланувати та провести діалог» URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik2018/rubrik_rekomehdation/dialog_2017.pdf

25. Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини у професійному навчанні державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: Навчальний посібник / Протасова Н., Паращенко Л., Молчанова Ю., Хенселер-Штірлін І., Ретцель М. / за заг. ред. Протасової Н. К.: Основа, 2019. 144 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1lq_7vletK09003d-wV-n-VcjTqDNXZ1k/view

26. Павлик Н. П. Механізми захисту прав людини. Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект : [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н.А. Сейко; відп. ред. Н.П. Павлик. Житомир: Волинь, 2014. С.104-107. URL: eprints.zu.edu.ua/23597/1/механізми.PDF

27. Середній клас в Україні: уявлення і реалії: дослідження-монографія / Анатолій Рачок та ін. Київ: Заповіт, 2016. 258 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf

28. Посібник з підготовки проєктів. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні EuropeAid/132810/C/SER/UA <https://enecities.org.ua/upload/files/Dodatku.pdf>

29. Політологія: підручник/М.П. Требін, Л.М. Герасіна, І.О. Поліщук, О.М. Сахань. Харків: Право, 2018. 462 с.

30. Портфоліо для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з розвитку громадянських компетентностей / Паращенко Л., Молчанова Ю., за заг. ред. Протасової Н. К.: Основа, 2018. 28 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ayovmCL3kCS61yStE9w94p0sl49bJHq7/view>

31. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_1_4

32. Рибалка В.В. Соціально-педагогічне і психологічне забезпечення розвитку дієвого громадянського суспільства і особистості громадянина: посібник. К.:ТАЛКОМ, 2018. 226 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711595/2/Rybalka.pdf>

33. Рожкова Л.І. Дисидентський рух на Сумщині у 1960-х на початку 1980 – х рр.: ідеї, особистості, напрями діяльності. *Наукові записки НаУКМА. «Історичні науки»*. Т.2. 2019. С. 33- 40.

34. Стандарти діалогу: визначення і принципи версія станом на 20.02.2018. URL: http://ipc.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf

35. Скляр І.Д., Костель М.В., Петрушенко Ю.М. Цілі сталого розвитку: еколого-економічні протиріччя та виклики. Механізм регулювання економіки. 2018 . № 3. С. 6 -13.

36. Ткачук А., Ткачук О . Що таке демократія? Знати, розуміти, застосовувати. Посібник для молоді і не тільки. К.: ТОВ “Видавництво Юстон”, 2020. 96 с. URL: https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/shho-take-demokratiya_sajt.pdf

37. Ткачук А. Ф., Наталенко Н. В. Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки / А. Ткачук, Н. Наталенко. К.: ТОВ “Видавництво “Юстон”, 2020.97 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/691/local_identity_for_site.pdf

38. Томахів В.Я. Політологія: Навчальний посібник. Вид. 3-е, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с. URL: dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33282/1/Томахів%20посібник.PDF

39. Чемерис А. Розроблення та управління проектами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посібник. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 80 с. https://despro.org.ua/media/articles/10_book_chemeric__17_12_do_druku.pdf

40. OECD 2018. The future of education and skills Education 2030 URL:[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

41. Oriekhova A., Zhu Huijing. Features of the construction and functioning of the e-government system in the Chinese province of Zhejiang. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/48-2020>.

42. SDG Compass: Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу. URL: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compas_Guide_Ukranian.pdf

43. Yasynok M., Kravtsova T., Kravchenko I., Kotviakovskiy Y., Mykhailichenko M. Bridging legislative gaps through judicial lawmaking in civil proceedings in Ukraine and Europe. *Ad alta: journal of interdisciplinary research*. 2022. №12(1). pp. 170-175. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/23714/>

6.2 Додаткові джерела

44. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

45. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>

46. Загальна декларація прав людини. Прийнята и проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Ассамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015

6.3 Програмне забезпечення

47. Пакет програмних продуктів Microsoft Office.

48. Програмне забезпечення (для забезпечення дистанційного навчання, Zoom, Moodle).